

מעמד המורה בחברה הישראלית של היום

יצחק גילת, ניבה ונגרוביץ

תקציר

בששת העשורים האחרונים הסוגיה של מעמד המורה בחברה הישראלית נדונה רבות בשיח הציבורי והחינוכי בישראל. מאמר זה בוחן את מעמד המורה בהשוואה למעמדם של חמישה אנשי מקצוע אחרים - רופא, עורך דין, עובד היי-טק, איש צבא קבע ועובד סוציאלי - בהתבסס על מחקר שנערך בקרב מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית בישראל במשך שלוש שנים רצופות. באותו המחקר נבחנו תפיסותיהם של 1502 נשאלים באשר לשבעה היבטים של יוקרת המקצוע ומעמדו החברתי (כמו למשל תרומה לחברה ונאותות השכר). מניתוח הנתונים עולים כמה ממצאים מרכזיים: (א) המעמד החברתי של מורה נמוך משל רופא, עורך דין ועובד היי-טק וגבוה משל עובד סוציאלי; (ב) השונות בין רכיבי מעמדו של המורה גדולה מהשונות בין רכיבי המעמד ברוב המקצועות האחרים. כך למשל תרומת מקצוע ההוראה לחברה נתפסת כגבוהה, ואילו האטרקטיביות של מקצוע זה נתפסת כנמוכה מאוד; (ג) ככלל נמצא כי תפיסתם של מורים את מעמד המורה דומה לזו של אחרים, אם כי הם מעריכים יותר את תרומת ההוראה לחברה ואת היכולת של העוסקים בהוראה להתפתח מקצועית; (ד) מעמד המורה לא השתנה בשלוש השנים שבהן נערך המחקר. לאחר הצגת הממצאים נדונות במאמר ההשלכות המתודולוגיות שלהם ומשמעויותיהם לנוכח הידוע עד כה בנושא של מעמד המורה בישראל.

מילות מפתח: מורים בישראל, מעמד המורה, שאלון למדידת מעמד מקצועי.

רקע תיאורטי

סוגיית מעמד המורה

העיסוק בסוגיית מעמד המורה אינו חדש. למעשה, דומה כי בעשרות השנים האחרונות נושא זה אינו יורד מסדר היום - בתקשורת, בשיח הציבורי, בשיח החינוכי, במחקר האקדמי - בארץ ובעולם. מעמד המורה נדון במאות רבות של כתבות, מחזות, סרטים, ספרים ומאמרים אקדמיים, ודומה שאין מקצוע אשר מעמדו החברתי מנותח בהרחבה ומסקרן כמו מקצוע ההוראה. ייתכן כי העניין העצום במעמד המורה נובע מהשניות (דואליות) של מיצובו החברתי: מחד גיסא, אין עוררין על חשיבותם העצומה של מורים כסוכני חברות (סוציאליזציה) וככאלה הממלאים תפקיד מרכזי בעיצוב הדור הצעיר. ההערכה הכללית להשפעתם העצומה של מורים על תלמידיהם מתבטאת במקום המכובד שההיסטוריה של החינוך מקצה למורים מופלאים.

בהקשר הזה אפשר להזכיר את יאנוש קורצ'ק, המחנך היהודי-פולני הדגול שנחשב לאחת הדמויות האגדיות בעולם החינוך; את מרווה קולינס, המורה האמריקאית שהראתה כי מורים מסוגלים לחולל ניסים ולשנות מציאות חברתית (Collins, 1992); ואת מר ז'רמן, מורה בבית הספר היסודי באלג'יר, שהסופר והפילוסוף הצרפתי אלבר קאמי כתב לו מכתב תודה זמן קצר לאחר קבלת פרס נובל לספרות (קאמי, 1995). מאידך גיסא, מורים מהווים מושא לביקורת וללעג של החברה. אמרתו המרושעת של ג'ורג' ברנרד שו לפני יותר ממאה שנים מדגימה זאת היטב: "מי שיכול - עושה, ומי שאינו יכול - מלמד" (Shaw, 1903). מאז נאמרו דברים אלה, נאסף הרבה מאוד מידע אמפירי באשר לתפיסת החברה את מעמד המורה ואת מקצוע ההוראה. מידע זה מחזק את השניות המאפיינת את תפיסת מעמד המורה ומצביע על ביטויים נוספים שלה. אחד הביטויים לכך הוא הפער בין תפיסת המורים את מעמדם בחברה כנמוך (Ingersoll & Merrill, 2011) לבין תפיסתו של הציבור הרחב את מעמד המורים ותפקודם: הציבור הרחב סבור כי המורים מגלים מסירות גבוהה בעבודתם וממלאים את תפקידם כהלכה (Rice, 2005). ביטוי נוסף הוא ההבדל שבין תפיסת הציבור (החיובית) את מעמד המורים כשזו נבחנת "בפני עצמה", לבין תפיסתו (החיובית פחות) את מעמד המורים כשזו נבחנת בהשוואה לתפיסת מעמדם של אנשי מקצוע אחרים: המעמד החברתי של מורים נתפס כנמוך משל העוסקים במקצועות אחרים, כמו למשל רופאים, עורכי דין ומהנדסים. ממצא זה עולה מהרבה מאוד מחקרים שנערכו בעולם בעשורים האחרונים, ולפיכך אפשר להסיק כי המעמד החברתי והמקצועי של מורים הוא נמוך (Cochran-Smith, 2004; Honawar, 2007; Tye & O'Brien, 2002).

הפער בין ההכרה בחשיבותו הרבה של מקצוע ההוראה מזה לבין המעמד החברתי הנמוך של מורים מזה הוליד שפע של תוכניות לשיפור מעמדו של המורה, ואלו יושמו בעשורים האחרונים במדינות רבות. כך למשל בסוף שנות התשעים של המאה ה-20 פותחה באוסטרליה ובאנגליה תוכנית לשיפור מעמדם של המורים (AST: Advanced Skills Teachers). במרכז של התוכנית הזו הייתה מערכת למתן תגמולים ופרסים למורים מצטיינים (Mackenzie, 2007); הצטיינות המורים הוערכה באמצעות מערכת אובייקטיבית של מבחנים (Fuller, Goodwyn, & Francis-Brophy, 2013). בתחילת שנות האלפיים פעלה בבריטניה תוכנית ממשלתית לשיפור תחושת הגאווה והמעמד החברתי של מורים - הן בעיני עצמם הן בעיני החברה. נושא מרכזי בתוכנית היה קידום יכולתם המקצועית של המורים (Swann, McIntyre, Pell, & Hargreaves, & Cunningham, 2010).

מעמד המורים בישראל והגורמים המעצבים אותו מעמד המורים בישראל מעורר בציבור תחושה של אי-נחת כבר משנותיה הראשונות של המדינה. במהלך השנים יותר מעשר ועדות ממשלתיות וציבוריות הציעו רפורמות במערכת החינוך ואמצעים לקידום מעמד המורים. ועדת גורי הייתה הראשונה אשר עסקה במכלול הבעיות שעניינן מעמד המורה; ועדה זו קמה בעקבות ירידה חדה בהשפעתם של המורים בישראל על עיצוב החינוך בשנותיה הראשונות של המדינה (דוח ועדת גורי, 1960). המשבר החרף במערכת

החינוך שפרץ בשנות השבעים של המאה ה-20, הביא להקמת הוועדה הממלכתית לבדיקת מעמד המורה ומקצוע ההוראה בראשותו של שופט בית המשפט העליון, משה עצינוני; ועדה זו הציעה רפורמה מרחיקת לכת והניחה את התשתית לאקדמיזציה של תהליך ההכשרה להוראה (דוח ועדת עצינוני, 1979). ועדה חשובה נוספת הייתה ועדת דוברת ("כוח המשימה הלאומי לקידום החינוך בישראל"); אחת המטרות המרכזיות שקבעה לעצמה ועדה זו הייתה שיפור מעמד המורה (דוח ועדת דוברת, 2005). שתי רפורמות חינוכיות שיישומן החל בסוף העשור הראשון ("אופק חדש") ובתחילת העשור השני של שנות האלפיים ("עוז לתמורה"), שיפרו במידה ניכרת את שכרם של המורים, אך לא את מעמד המורה בחברה הישראלית.

נוסף על הגורמים המסורתיים למעמדו הנמוך של המורה בהשוואה למעמדם של אנשי מקצוע אחרים, כמו למשל רמת מומחיות נמוכה ושכר בלתי ראוי, אפשר להצביע על סיבות שישודן בתהליכים חברתיים המתרחשים בשנים האחרונות בישראל ובמדינות מערביות אחרות. סיבה אחת לכך היא הפגיעה בסמכותו של המורה, פגיעה שהיא חלק ממגמה כללית של שחיקת הסמכות בתחומי חיים רבים ומגוונים (לרבות סמכותן של רשויות הממשל והחוק). הסבר אפשרי למגמה זו הוא התחזקותה של התפיסה הפוסטמודרנית בחברה המערבית (גוסקוב, 2016; Hurn, 1985). מקור נוסף לפגיעה במעמדו של המורה הוא המעורבות הגוברת של ההורים במערכת החינוך. מעורבות זו קיימת בכל ההיבטים של המתרחש בבית הספר ובכיתה עצמה, והיא מתבטאת גם בלחצים של ההורים לשנות החלטות חינוכיות ספציפיות שעניינן הוא התלמידים (Hursh, 2007). לעיתים מעורבות זו מכרסמת במעמדם של המורים: "בשנים האחרונות גוברת הפגיעה במעמד המורה בשל יחס ההורים למורים. בניגוד לגיבוי המוחלט לו זכו המורים בעבר, כיום ביקורת לגיטימית עשויה לעיתים להפוך להתערבות בוטה ולשבירה מוחלטת של סמכותו של המורה ומעמדו בעיני התלמידים" (דוח ועדת דוברת, 2005, עמ' 49). גורם נוסף הפוגע במעמדם של המורים ומרתיע מועמדים ראויים לבחור לעסוק בהוראה הוא האלימות בבתי הספר. חלק מהאלימות הזו מופנה ישירות אל המורים ומתבטא בקללות, באיומים ואף בפגיעות פיזיות (NCES, 2006). מעמד המורה נחלש גם בגלל הירידה ב"סמכות הידע" שלו והזמינות הבלתי מוגבלת כמעט של ידע עבור התלמידים (Raviv, Bar-Tal, Raviv, Biran, & Sela, 2003). השילוב בין כל הגורמים האלה יכול להסביר את העובדה שלמרות המאמצים המתמשכים במהלך השנים לקדם את מעמד המורה, מעמדו בחברה הישראלית נותר נמוך.

בשנים האחרונות הופנה הזרקור גם אל הפן הרב-תרבותי של מעמד המורים. בסקר של הפורום הגלובלי לחינוך וכישורים, אשר בחן את מעמד המורה ב-21 מדינות, נמצא כי ישראל נמצאת במקום האחרון ברשימה בתחום זה (מוריסון, 2016). בפרסומים שוטפים של ה-OECD אשר משווים כמותית בין מדינות באמצעות בחינת מדדים למצב החינוך בהן, לרבות מעמד המורים (OECD, 2014), נמצאה שונות גבוהה בין המדינות: בחלק מהמדינות מעמד המורה גבוה מאוד (כמו למשל בפיןלנד ובמדינות במזרח אסיה), ובמדינות אחרות מעמד המורה נמוך. חשיבותם של נתונים אלה היא בהבנה שמעמד נמוך של מורים אינו גזרה משמים, ואפשר לשפר אותו באמצעות שימוש בכלים מתאימים.

מעמד חברתי ורכיבו

חקר המעמד החברתי של המורה, כמו גם של כל איש מקצוע אחר, חייב להיות מעוגן בהגדרה תיאורטית של המושג. בספרות המקצועית מבחינים בין שתי גישות להגדרה זו. הגישה האחת היא סוציולוגית; גישה זו רואה ביוקרת המורה (בהשוואה ליוקרת העוסקים במקצועות אחרים) רכיב מרכזי בהגדרת מעמדו החברתי. הגישה האחרת מעדיפה מבט מעמיק ולא רוחבי; בגישה זו המעמד החברתי נבחן מנקודת מבט פנומנולוגית של העוסקים במקצוע. כך למשל מורים סבורים שהוראה היא עיסוק מורכב, מאתגר ורב-ממדי, וההערכה החברתית הנמוכה אליו נובעת מחוסר הכרה של מורכבותו (Rice, 2005). מחקר אמפירי אשר מתבסס רק על אחת משתי הגישות אינו מאפשר לקבל תמונה מלאה של מעמד המורה, שכן לתופעה הרב-ממדית הזו יש פן תעסוקתי, פן חברתי ופן פסיכולוגי. המחקר המתואר במאמר זה שילב בין שתי הגישות: המעמד החברתי של המורה הוגדר באמצעות כמה רכיבים המופיעים בספרות המקצועית, ולאחר מכן נערכה השוואה בין מורים לבין אנשי מקצוע אחרים שהתבססה על בחינת הרכיבים האלה. השילוב בין שתי הגישות צמצם את מספר המקצועות בהשוואה (במחקרים סוציולוגיים נערכת השוואה בין מקצועות רבים במדד גלובלי אחד), אך אפשר לבחון באופן מעמיק יותר את המעמד החברתי באמצעות עמידה על הדיאלקטיקה שבין רכיבו.

עיון בספרות המקצועית מגלה שקיימת הסכמה באשר לרכיבי המעמד החברתי של המורה, שכן הם נגזרים מהגדרות כלליות למעמד חברתי (סטטוס) של מקצוע. אחד החוקרים המוכרים בתחום זה, אריק הויל (Hoyle, 2001), טוען שמעמד המורה מורכב מיוקרה מקצועית ומהערכת המקצועית: יוקרה מקצועית היא הערכת הציבור למקצוע (הוראה) בהשוואה להערכתו למקצועות אחרים, ואילו הערכת המקצועית מתבססת על הערכתו של הציבור את הכישורים המקצועיים של איש המקצוע (המורה). הול ולנגטון (Hall & Langton, 2006) ציינו רכיבים נוספים של המעמד החברתי: מידת ההשפעה של איש המקצוע בחברה הכללית, ההכרה החברתית בו והתגמול הכספי הניתן לו. רכיב נוסף הוא האטרקטיביות של המקצוע בחברה הכללית: אף שקיים קשר בין רכיב זה לבין יוקרת המקצוע, יש לו משמעות גם בפני עצמו (Crompton, 1998). מחקרים שעסקו במעמדם של המורה ושל מקצוע ההוראה בישראל, כמו גם ועדות שבחנו את הנושא הזה, התבססו על רכיבים דומים אשר צוינו בספרות המקצועית בעולם (אופלטקה, 2009; בן-פרץ, 2009; דוח ועדת דוברת, 2005).

מעצם הגדרתו המעמד החברתי של מורה הוא מושג יחסי, ולכן עליו להיבחן בהשוואה למעמדם החברתי של אנשי מקצוע אחרים. לפיכך יש לבחון הן את תפיסתם של המורים עצמם את מעמדם החברתי, הן את תפיסתם של כאלה שאינם מורים ומשקיפים מהצד על מקצוע ההוראה (בן-פרץ, 2009). חשוב מאוד אפוא להפנות את תשומת הלב המחקרית להקשר תרבותי ספציפי, שכן מעמד חברתי תלוי בחברה אשר הוא נמדד בה ובאופן תפיסתו של הפרט את הנורמות המקובלות בה (Hoyle, 2001).

מטרת המחקר

מטרת המחקר הייתה לבחון את מעמד המורה בישראל בעשור השני של המאה ה-21. המחקר מבסס את הגדרתו התיאורטית והאופרטיבית של מעמד המורה על מחקרים קודמים ומשלב בין שלושה ממדים במדידת מעמד המורה:

1. מדידת המעמד החברתי של מורים בישראל בהשוואה למעמדם החברתי של אנשי מקצוע בולטים אחרים בחברה הישראלית. בשלושה מהמקצועות האחרים - רפואה, עריכת דין ועבודה סוציאלית - נדרש תואר אקדמי כדי לעסוק במקצוע (בדומה להוראה), והם כרוכים בעבודה עם הקהל אשר צורך את השירות שאנשי המקצוע מספקים (בדומה להוראה). שני מקומות העבודה הנוספים - היי-טק וצבא קבע - מתאפיינים בזיקה חזקה למציאות הקיימת בחברה הישראלית, והעוסקים בהם זוכים להכרה חברתית ולתגמול חומרי.
2. מדידת המעמד החברתי של מורים בישראל על כלל ההיבטים המוזכרים בהגדרות תיאורטיות מקובלות של מעמד חברתי ושל מאפיינים חברתיים ותעסוקתיים בישראל של היום.
3. מדידת המעמד החברתי של מורים בישראל לפי תפיסתם של המורים ושל אלה שאינם מורים.

שאלות המחקר

1. מהו מיקומו היחסי של מעמד המורה בחברה הישראלית (בהשוואה למעמד של המקצועות האחרים)? האם קיימים הבדלים מובהקים בין מעמד המורה לבין מעמדם של מקצועות אחרים בחברה הישראלית?
2. מהו מיקומו היחסי של המורה בכל אחד משבעת ההיבטים של מעמד המקצוע? האם נשמרת העקיבות בסדר ההיררכי של מיקום המקצועות בכל אחד משבעת ההיבטים?
3. האם קיימים הבדלים מובהקים בין מורים לבין אלה שאינם מורים בתפיסת מעמד המורה (הן תפיסת המעמד כמכלול הן תפיסת כל אחד מההיבטים שלו בנפרד) בחברה הישראלית? על מנת לענות על שאלות המחקר נערך סקר במשך שלוש שנים רצופות (2014, 2015 ו-2016). הנתונים נאספו באמצעות כלי מחקר ייעודי שפותח עבור סקר זה.

מתודולוגיה

המשתתפים

1502 הנשאלים (כ-500 נשאלים בכל שנה) שהשתתפו במחקר הם מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל. טבלה 1 שלהלן מציגה את התפלגות המשיבים לפי מגדר, זיקה לדת ומקום מגורים. הגיל הממוצע של המשיבים היה 43 ($SD=15.33$) - המשיב הצעיר ביותר היה בן 18, והמשיב המבוגר ביותר היה בן 81. ממוצע שנות הלימוד של המשיבים היה 14 שנים ($SD=2.48$) - מספר שנות הלימוד המועט ביותר היה ארבע, והגדול ביותר היה 25. בטבלה 1 מוצגת גם התפלגות תחומי העיסוק (המקצועות) המגוונת של המשיבים. בתחום העיסוק "אחר" נכללים בין השאר עצמאים, עובדי סיעוד, אנשי שיווק ומכירות, אנשי כספים ופקידים במגזר הציבורי.

טבלה 1: התפלגות המשיבים ונתונים דמוגרפיים נוספים (N=1502)

מספר המשיבים	חלק יחסי (%)		
752	50	נשים	מגדר
750	50	גברים	
134	9	חרדים	זיקה לדת
207	14	דתיים	
467	31	מסורתיים	
694	46	חילונים	
194	13	אזור ירושלים	מקום מגורים
562	37	תל-אביב והמרכז	
326	22	חיפה והצפון	
154	10	השרון	
266	18	השפלה והדרום	
8	0.5	רופא	מקצועות
179	12	עובד היי-טק	
22	1.5	עורך דין	
88	6	מורה	
18	1	עובד סוציאלי	
25	2	איש צבא קבע	
1162	77	אחר	
נתונים דמוגרפיים נוספים			
מינימלי: 18	מקסימלי: 81	ממוצע: 43 (SD=15.33)	גיל
מינימלי: 4	מקסימלי: 25	ממוצע: 14 (SD=2.48)	מספר שנות לימוד

כלי המחקר

כפי שצוין לעיל, כלי המדידה היה שאלון מובנה שפותח עבור המחקר הנוכחי. השאלון בחן את תפיסתם של המשיבים באשר למעמד החברתי של שישה מקצועות (המעמד החברתי של כל מקצוע כלל שבעה רכיבים).

א. הגדרה ותיקוף תוכן

- הגדרה ותיקוף של הרכיבים הנמדדים - כדי לשקף נאמנה את משמעות המושג "מעמד חברתי של מקצוע" בכלל ואת מעמד המורה בפרט, התבססו ההגדרה והתיקוף של תוכן הרכיבים בראש ובראשונה על המידע הרלוונטי שהוצג לעיל בסקירת הרקע התיאורטי. בשלב הבא השאלון חולק לקבוצת מיקוד שכללה שישה אנשי חינוך: מורים, חוקרים בתחום החינוך ומרצים במכללה להכשרת מורים. החברים בקבוצת המיקוד התבקשו לתקף את ההגדרה התיאורטית של ששת הרכיבים (אלה נבחרו בהתבסס על המידע המופיע בספרות המקצועית) ולבחון אם נדרשים רכיבים נוספים. מטרת השאלון הוסברה לחברי קבוצת המיקוד, והם התבקשו לציין את הרכיבים שיש לכלול במושג "מעמד המורה בחברה הישראלית של היום". הדיון בקבוצת המיקוד אושש את הנחת היסוד כי מעמד חברתי של מקצוע כולל שישה רכיבים: (א) יוקרת המקצוע בעיני הפרט; (ב) יוקרת המקצוע בעיני החברה; (ג) חשיבות המקצוע לחברה; (ד) התגמולים החומריים לעוסקים במקצוע; (ה) הכישורים המקצועיים הנדרשים מאיש המקצוע; (ו) מידת האטרקטיביות של המקצוע בחברה. חברי קבוצת המיקוד הוסיפו רכיב שביעי: (ז) האפשרות להתפתחות אישית של איש המקצוע.
- בחירת מקצועות להשוואה - בהתאם לתפיסה הגורסת שמעמד חברתי של מקצוע צריך להיבחן בהשוואה למקצועות אחרים, חברי קבוצת המיקוד התבקשו להציע מקצועות רלוונטיים להשוואה עם מקצוע ההוראה. בסוף הדיון בקבוצת המיקוד נבחרו חמישה מקצועות. כפי שצוין לעיל, בשלושה מהמקצועות האלה - רפואה, עריכת דין ועבודה סוציאלית - נדרש תואר אקדמי כדי לעסוק בהם (בדומה להוראה), ונדרשת עבודה עם קהל אשר צורך את השירות שאנשי המקצוע מספקים (בדומה להוראה). שני המקצועות הנוספים - עובד היי-טק ואיש צבא קבע - מתאפיינים בזיקה חזקה למציאות הקיימת בחברה הישראלית, והם זוכים להכרה חברתית ולתגמול חומרי.

ב. מבנה השאלון

השאלון עוצב כמטריצה דו-ממדית: ממד אחד הוא רכיבי המעמד החברתי, והממד האחר הוא איש המקצוע. המשתתפים התבקשו לתת ציון לשבעת רכיבי מעמדו החברתי של כל מקצוע; הציונים התבססו על סולם ליקרט בן שש דרגות (1 - נמוך מאוד, 2 - נמוך, 3 - נמוך למדי, 4 - גבוה למדי, 5 - גבוה, 6 - גבוה מאוד), ונועדו לשקף את יכולתם של הרכיבים לאפיין את מעמדו של איש המקצוע בחברה הישראלית. הבחירה בסולם הכולל מספר זוגי של תשובות (שש ולא חמש, כפי שמקובל בדרך כלל) נועדה לחייב את המשיבים להכריע בין נמוך לגבוה ("אין אמצע"), ובד בבד לאפשר הבחנה סטטיסטית בין רכיבים ומקצועות. המטריצה הדו-ממדית מוצגת בטבלה 2 שלהלן.

טבלה 2: מבנה השאלון

מקבל איש המקצוע שכר ראוי	היייתי רוצה שהילד שלי יעסוק במקצוע	המקצוע מאפשר התפתחות אישית	מעמד איש המקצוע בעיניך	רמת המקצועיות הדרושה במקצוע	תרומת איש המקצוע לחברה	מעמד איש המקצוע בחברה	
							רופא
							עובד היי-טק
							עורך דין
							מורה
							עובד סוציאלי
							איש צבא קבע

השאלון לא הוצג למשיבים כמטריצה, אלא כסדרה של טורים (בכל טור התבקשו המשיבים לאפיין איש מקצוע אחר). דרך תצוגה זו נבחרה כדי לאפשר הערכה "נקייה יותר" ולהפחית את העומס על המשיבים (בהשוואה לתצוגה כמטריצה). בחלק האחרון של השאלון התבקשו המשיבים לספק נתונים סוציו-דמוגרפיים.

ג. מהימנות השאלון

מהימנות השאלון נבחנה באמצעות בדיקת המהימנות הפנימית של רכיבי המעמד החברתי של המקצוע. מקדמי המהימנות הפנימית (אלפא של קרוניך) חושבו עבור כל אחד מששת המקצועות בכל אחת משלוש השנים; מערכי המקדמים שהתקבלו (0.67 עד 0.79) עולה כי רמת המהימנות הפנימית של השאלון הייתה משביעת רצון. בשלב הבא חושב לכל מקצוע מדד כללי של מעמדו החברתי (ממוצע המדדים של שבעת הרכיבים שלו).

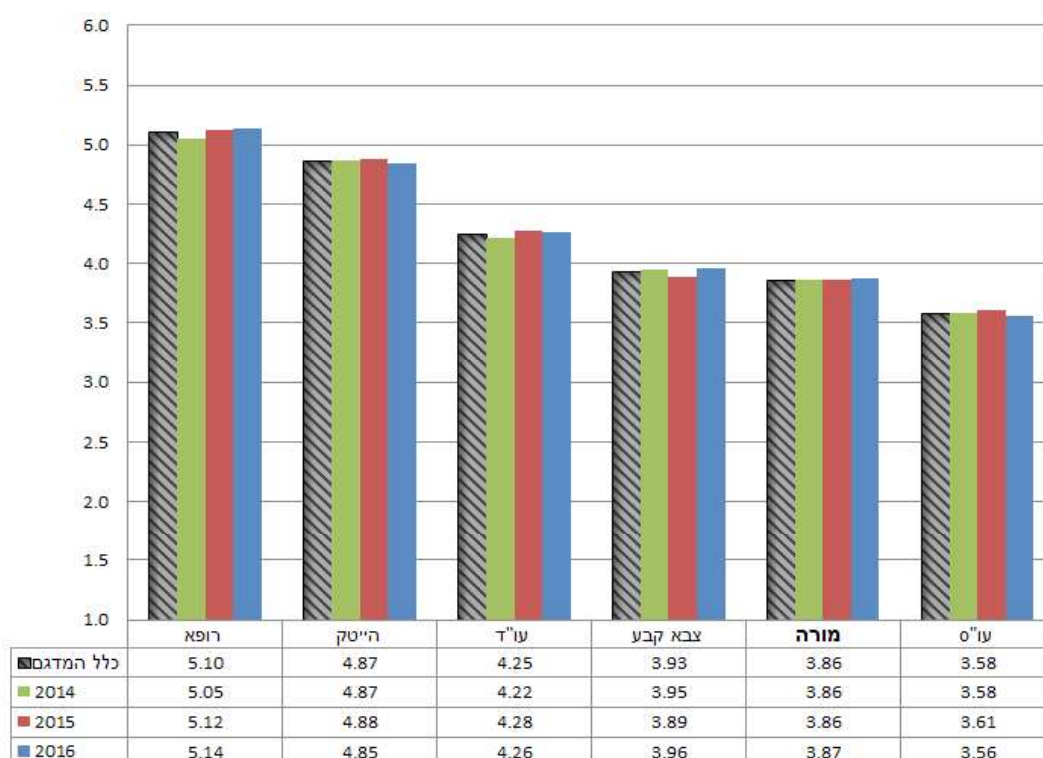
איסוף הנתונים

במועדים קבועים בכל אחת מהשנים 2014, 2015 ו-2016 חולק השאלון למדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל (כ-500 משיבים). השאלונים חולקו בסוף פברואר, וזאת על מנת להימנע מסמיכות למועדים שסוגיית החינוך והמורים נדונה בהם בתקשורת בהרחבה - תחילת שנת לימודים, פרסום הציונים במבחנים בין-לאומיים וכן הלאה.

ממצאים

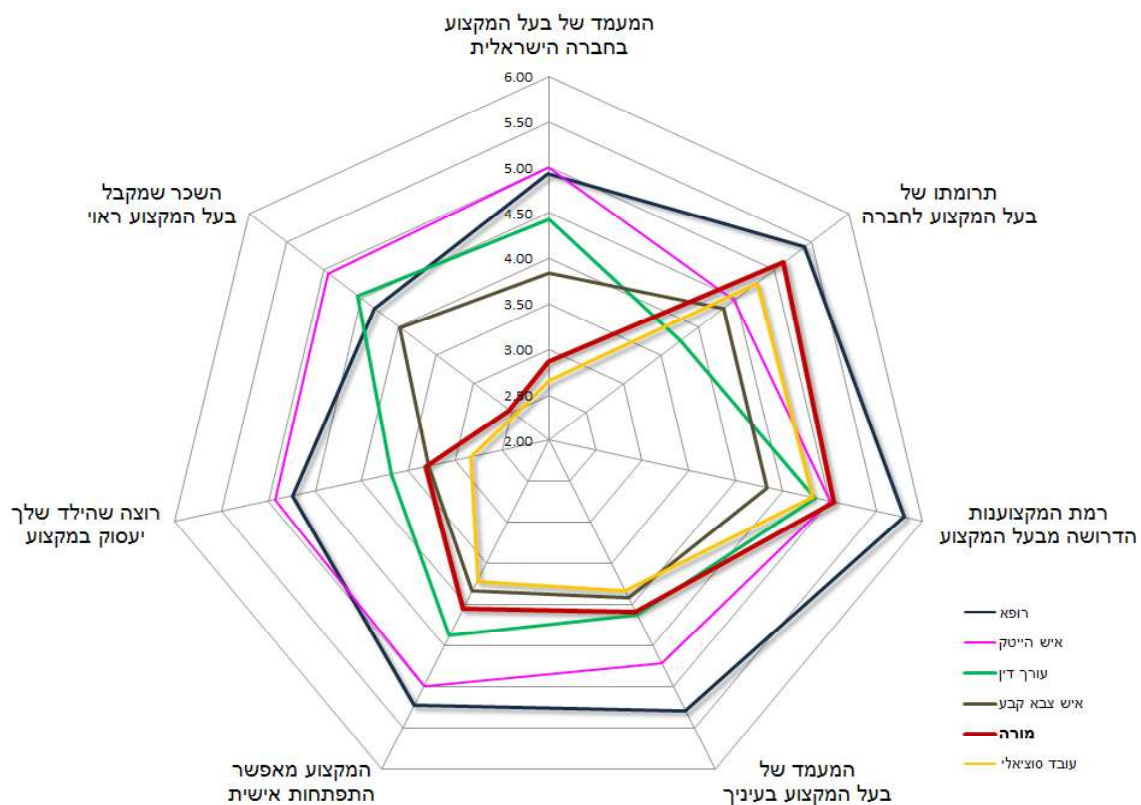
מעמד המורה בהשוואה למעמדם של אנשי מקצוע אחרים על מנת לבחון את מעמד המורה בהשוואה למעמדם של אנשי מקצוע אחרים חושב לכל משתתף מדד כללי של תפיסותיו בנושא זה (ממוצע תפיסותיו הנוגעות לשבעת הרכיבים של מעמד המקצוע). מדד זה חושב עבור כל אחד מששת המקצועות, והממוצעים מוצגים בתרשים 1 שלהלן.

תרשים 1: תפיסות המשיבים את מעמד ששת המקצועות בשנים 2014-2016

כדי להשוות בין המדדים הממוצעים הכלליים של מעמד המקצוע בכל אחד מששת המקצועות נערך ניתוח שונות חד-כיווני עם מדידות חוזרות. ניתוח נמצא כי קיימים הבדלים מובהקים בתפיסות המשיבים את מעמד המקצועות ($F(5,7505)=1497.91, p<.001, \eta^2=.5$). ניתוח המשך בשיטת בונפרוני נמצא כי מעמד הרופאים נתפס כגבוה ביותר, מעמד עובדי ההיי-טק נתפס כגבוה, מעמד עורכי הדין נתפס כגבוה למדי, ולאחריו מעמדם של אנשי צבא קבע. מעמד המורים נתפס כבינוני, והוא נמצא במקום החמישי מבין ששת המקצועות שנבדקו. במקום השישי והאחרון דורגו העובדים הסוציאליים, ומעמדם נתפס כנמוך עד בינוני. יש לציין כי בבחינת המדגם הכללי נמצא כי כל המקצועות נבדלים זה מזה באופן מובהק, אולם בבחינת ההבדלים בכל אחת משלוש השנים (בנפרד) לא נמצא הבדל מובהק בין מעמד אנשי הקבע לבין מעמד המורים.

המיקום היחסי של המורה בכל אחד משבעת ההיבטים של מעמד המקצוע על מנת לבחון את מיקומו היחסי של המורה בכל אחד משבעת ההיבטים של מעמד המקצוע, כמו גם את מידת העקיבות בסדר ההיררכי של מיקום המקצועות בכל אחד משבעת ההיבטים, חושבו הממוצעים של כל היבט בכל אחד מן המקצועות. בתרשים 2 שלהלן מוצג המעמד של כל אחד מן המקצועות כמצולע הנוצר מחיבור בין הציונים שהתקבלו בכל היבט. ככל שהמצולע חיצוני יותר ויוצר שטח תחום גדול יותר, המקצוע נתפס כיוקרתי יותר. כמו כן ככל שהשונות במרחקים של ההיבטים ממרכז התרשים רבה יותר, העקיבות הפנימית של ההיבטים קטנה יותר.

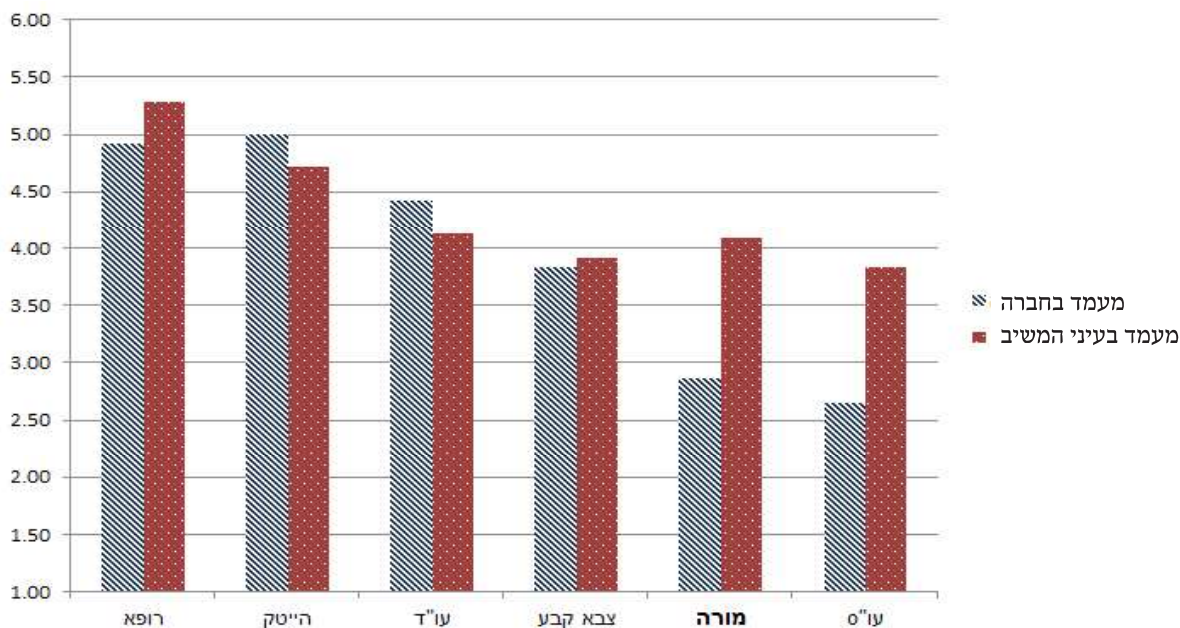

תרשים 2: מדרג אנשי המקצוע בכל אחד מההיבטים של מעמד המקצוע

מתרשים 2 עולה כי השונות המרבית בשבעת ההיבטים של מעמד המקצוע נמצאת בקרב מורים, והיא גבוהה באותה המידה כמעט בקרב עובדים סוציאליים. בכל המקצועות האחרים השונות נמוכה משמעותית. עיון בממוצעים של כל היבט מלמד שהציונים של מורים גבוהים מאוד בשני היבטים - תרומת איש המקצוע לחברה ורמת המקצועיות הנדרשת במקצוע; הציונים שלהם נמוכים בשני היבטים - מעמד המקצוע בעיני החברה הישראלית וקבלת שכר ראוי; והציונים שלהם בינוניים בשלושה היבטים - האטרקטיביות של המקצוע (הרצון שילדך יעסוק במקצוע זה), יכולתו לאפשר התפתחות אישית ומעמדו בעיני המשיב. הפרופיל של המורה (כמו גם של העובד הסוציאלי) מתאפיין אפוא ב"תנודתיות" גבוהה בין ההיבטים של מעמד המקצוע, ואילו במקצועות האחרים העקיבות הפנימית של ההיבטים הללו גבוהה יותר.

תפיסה אישית לעומת תפיסה חברתית של מעמד המורה

מעיון בתרשים 2 עולה ממצא מעניין: קיים פער ניכר בין תפיסת המשיבים את מעמד המורה בעיניהם ($M=4.09, SD=1.33$) לבין תפיסתם את מעמד המורה בעיני החברה ($M=2.87, SD=.98$). על מנת לבחון את הממצא הזה באופן יסודי יותר, נערך ניתוח שונות דו-כיווני עם מדידות חוזרות של הקשר בין מוקד התפיסה (אישית או חברתית) לבין המקצוע. תרשים 3 מציג את הממוצעים שהתקבלו בשני מוקדי התפיסה בכל אחד מששת המקצועות. בניתוח נמצאה השפעה מובהקת של מוקד התפיסה ($F(1,1501)=501.08, p<.001, \eta^2=.25$). כלומר קיים הבדל מובהק בין התפיסה של המקצוע בעיני הפרט לבין תפיסת המקצוע שהפרט מייחס לחברה. כמו כן נמצאה השפעה מובהקת של המקצוע ($F(5,7505)=1391.81, p<.001, \eta^2=.48$), כלומר קיים הבדל מובהק בין אופני התפיסה של המקצועות. אינטראקציה מובהקת נמצאה בין שני המשתנים - מוקד תפיסה ומקצוע ($F(5,7505)=506.82, p<.001, \eta^2=.25$).

תרשים 3: תפיסה אישית לעומת תפיסה חברתית של המעמד בכל אחד מששת המקצועות

כדי להשוות בין שני מוקדי התפיסה בכל מקצוע נערכו השוואות מרובות עם תיקון בונפרוני. בהשוואות נמצאו הבדלים מובהקים בין התפיסות בכל המקצועות כמעט (פרט לשירות בצבא קבע): התפיסה האישית של מעמד עובדי ההיי-טק ועורכי הדין הייתה נמוכה יותר מהתפיסה של החברה את מעמדם, ולעומת זאת התפיסה האישית של מעמד המורים, העובדים הסוציאליים והרופאים הייתה גבוהה מהתפיסה של החברה את מעמדם. הפער הגדול ביותר בין תפיסה אישית (של המשיבים) לבין תפיסה חברתית היה במעמד המורה.

שני ניתוחי שונות חד-כיווניים עם מדידות חוזרות בשיטת בונפרוני נערכו כדי להשוות בין מעמדם של ששת המקצועות בעיני המשיבים לבין מעמדם בעיני החברה (לדעת המשיבים).

בניתוח השונוות הראשון נמצאו הבדלים מובהקים בין המקצועות בתפיסת מעמד המקצוע **בעיני המשיבים** ($F(5,7505)=424.77, p<.001, \eta^2=.22$). מבחני המשך העידו כי קיימים הבדלים מובהקים בתפיסת מעמד המקצוע בעיני המשיב בין כל המקצועות כמעט (רק בין עריכת דין להוראה לא נמצא הבדל מובהק בתפיסת המשיבים את מעמד המקצוע). בניתוח השונוות השני נמצאו הבדלים מובהקים בין המקצועות בתפיסת מעמד המקצוע **בעיני החברה** ($F(5,7505)=1998.52, p<.001, \eta^2=.57$). מבחני המשך העידו כי קיימים הבדלים מובהקים בתפיסת מעמד המקצוע בעיני החברה בין כל המקצועות כמעט (רק בין רפואה להיי-טק לא נמצא הבדל מובהק).

מעמד המורה בעיני המורים

על מנת לבחון אם מורים מעריכים את מעמדם החברתי אחרת ממשיבים שאינם מורים, נערך ניתוח שונוות דו-כיווני רב-משתני. המשתנים הבלתי תלויים בניתוח זה היו קבוצה (קבוצת המורים וקבוצת ה"לא מורים") והיבט (שבעת ההיבטים של מעמד המורה), ואילו המשתנה התלוי היה תפיסת המשיבים את מעמד המורים בכל אחד מן ההיבטים (הציון הממוצע). תפיסות המשיבים משתי הקבוצות מוצגות בטבלה 3.

טבלה 3: התפיסות של שבעת היבטי מעמד המורה בקרב מורים ובקרב משיבים שאינם מורים

לא מורים (N=1414)		מורים (N=88)		
(ס' תקן) ממוצע		(ס' תקן) ממוצע		
2.88	(.97)	2.67	(1.04)	מעמד המורה בעיני החברה
5.11	(1.00)	5.51	(.68)	תרומתו של המורה לחברה**
5.04	(1.10)	5.27	(.88)	רמת המקצועיות הנדרשת מהמורה
4.07	(1.32)	4.40	(1.33)	מעמד המורה בעיני המשיב
4.03	(1.35)	4.40	(1.23)	אפשרות להתפתחות אישית בהוראה*
3.29	(1.46)	3.55	(1.43)	רצון שהילד שלך יעסוק בהוראה
2.55	(1.28)	2.27	(1.08)	השכר הראוי של מורה

* $p<.05$, ** $p<.000$

ממצאי הניתוח הראו כי להשתייכות לקבוצת המורים יש השפעה מובהקת על תפיסת מעמד המורה בקרב כלל המדגם ($F(1,1500)=4.162, p<.05, \eta^2=.00$), אולם עוצמתה של השפעה זו אינה גדולה ($\eta^2=.00$), ודומה כי היא נובעת מגודלו של המדגם ($N=1502$). בבחינת שבעת

ההיבטים של מעמד המורה נמצאו הבדלים מובהקים בשני היבטים - "תרומתו של המורה לחברה" ו"אפשרות להתפתחות אישית בהוראה"; בשני ההיבטים האלה תפיסות המורים את מקצוע ההוראה היו חיוביות יותר באופן מובהק מאלו של משיבים שאינם מורים. מגמה הפוכה, אם כי לא מובהקת, עולה מהתפיסות באשר ל"מעמד המורים בעיני החברה" ול"שכר הראוי של מורה": בשני ההיבטים האלה תפיסותיהם של משיבים שאינם מורים היו חיוביות יותר מאלו של המורים עצמם.

דיון וסיכום

מחקר זה התמקד בבחינת מעמד המורה בחברה הישראלית בעשור השני של המאה ה-21. הממצאים שהתקבלו מבליטים שני היבטים: (א) מקומם הנמוך של המורים במדרג אנשי המקצוע אשר מאפייניהם החברתיים-תעסוקתיים דומים לאלה של המורים; (ב) העקיבות הפנימית הנמוכה של שבעת היבטי מעמדו החברתי של המורה. מקומו היחסי של המורה במדרג אנשי המקצוע נקבע באמצעות מדד כללי אשר בחן את כל שבעת היבטי מעמדו החברתי של המורה. הממצאים מראים שהמעמד החברתי של המורים נמוך במידה ניכרת מן המעמד של רופאים, עורכי דין ועובדי היי-טק. מתברר אפוא שבעשור השני של המאה ה-21 מעמד המורים בחברה הישראלית ממשיך להיות נמוך. עשרות שנים של מאמצים, ויותר מעשר ועדות שהחברים בהן היו מטובי המומחים בתחום החינוך, לא הצליחו לחולל את השינוי המיוחל. עיון בנתונים על אודות מעמד המורים במדינות אחרות מגלה מציאות מורכבת. בחלק מהמדינות, כמו למשל ארצות-הברית, מעמד המורים ממשיך להיות נמוך בהשוואה למעמדם של העוסקים במקצועות אקדמיים אחרים, וזאת למרות מאמצים מתמשכים לשפר אותו (Ingesroll & Merrill, 2011). לעומת זאת במדינות אחרות המאמצים הובילו למיצוב ההוראה באחד המקומות העליונים במדרג "העיסוקים הנחשקים", והדוגמה המצוטטת והנחקרת ביותר בהקשר הזה היא השינוי שחל בפינלנד. מחקרים שבחנו את השינוי הדרמטי במעמד המורים בפינלנד תולים אותו בשילוב בין כמה תהליכים: העלאה חדה של רף הקבלה ללימודי הוראה שיפרה את איכות המתקבלים ללימודים ואת האטרקטיביות של המקצוע; הדרישה לתואר שני כדי לקבל אישור הוראה שיפרה את האיכות המקצועית של המורים; מתן אוטונומיה למורים בקביעת תוכנית הלימודים ובתהליכי הערכה של התלמידים הגביר את תחושת המורים כי עבודתם משמעותית (Sahlberg, 2010). היישום של אמצעים לקידום מעמד החינוך והצלחת הטמעתם תלויים גם בהקשר התרבותי, ולא ברור אם אפשר להעתיק לישראל את המודל שהצליח בפינלנד; אולם בחינת האפשרות הזו מהווה בסיס לחשיבה מחודשת על הדרכים לקדם את מעמד המורים בישראל.

הממצאים באשר לעקיבות הפנימית הנמוכה של שבעת היבטי מעמד המורים עשויים לסייע בהבנת התפיסה של מעמד המורים אשר רווחת בחברה הישראלית של היום. בשניים מן ההיבטים - "התרומה לחברה" ו"רמת המקצועיות הנדרשת" - קיבלו המורים ציון גבוה, ומיקומם במדרג היה מיד אחרי הרופאים. בשני היבטים אחרים הם קיבלו ציון נמוך בהשוואה

לאנשי מקצוע האחרים - מעמד המקצוע בחברה ואטרקטיביות המקצוע ("אני רוצה שהילד שלי יעסוק במקצוע"). הסבר אפשרי לכך הוא שהתרומה לחברה ורמת המקצועיות מתייחסת למקצוע ההוראה, ואילו המעמד בחברה והאטרקטיביות של המקצוע מבטאים ישירות את יחס החברה לאנשים העוסקים בהוראה. מקצוע ההוראה זוכה אפוא להערכה גבוהה, ואילו המורים של היום זוכים להערכה נמוכה בחברה הישראלית. המסקנה הישירה העולה מפרשנות זו היא שיש לשפר את איכות העוסקים בהוראה כדי לשפר את מעמדם בחברה. מסקנה זו עולה בקנה אחד עם יוזמות המיושמות בארץ בשנים האחרונות ומתמקדות בניסיון לגייס אוכלוסיות איכותיות לתחום ההוראה. כך למשל מיושמות בארץ תוכנית להסבת אקדמאים להוראה אשר מעניקה לבוגרים תואר שני ("מוסמך בהוראה", M.Teach), תוכנית "חותם" להכשרה להוראה של אקדמאים מצטיינים (אלמוג ומילשטיין, 2014) ותוכנית "מבטים" המיועדת לבוגרי הטכניון. מספר בוגרי התוכניות האלו המלמדים במערכת החינוך מועט עדיין, אולם הגברת יישומן עשויה להביא לקידום מעמדם של המורים בישראל.

בנושא השכר נמצא הפער הגדול ביותר בין המורים לבין אנשי המקצוע האחרים (פרט לעובדים הסוציאליים). בחינת הנושא הזה הייתה סובייקטיבית והתבססה על תפיסת המשיבים ("האם השכר של איש המקצוע הוא שכר ראוי"), אולם יש לו גם היבט אובייקטיבי: השכר הממוצע של העוסקים במקצוע. חשיבות ההיבט האובייקטיבי הזה בהקשר של המעמד החברתי היא ביכולתו לשקף את ערך המקצוע בעיני החברה לא רק במובן המטפורי, אלא גם במובן הכלכלי. ממצאי המחקר הנוכחי מלמדים שהמשיבים תופסים את ערך המורים בעיני המדינה כנמוך מאוד. ייתכן שזהו אחד ההסברים לפער בין שני ממדים אחרים בשאלון: מעמד המורים בעיני החברה נתפס כנמוך משמעותית מאשר מעמד המורים בעיני המשיבים.

הממצאים הנוגעים לתפיסת שכר המורים ("האם הוא ראוי") מעניינים בהיבט נוסף. בעשור האחרון חל גידול ניכר בשכר המורים בארץ, וזאת בעקבות שתי הרפורמות שהונהגו במערכת החינוך: "אופק חדש" ו"עוז לתמורה". בין השנים 2003 ל-2013 חל גידול של 60% בשכר הממוצע של המורים, גידול ששיעורו כפול מהגידול בשכר הממוצע במשק (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2016). לגידול הזה לא היו השלכות של ממש על מעמד המורה בישראל, שכן אין ראיות לשיפור במעמדם החברתי. בסקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נמצא שבעקבות רפורמת "אופק חדש" לא גבר הביקוש למקצוע ההוראה, ואף נרשמה עלייה בשיעור הנשירה של מורים חדשים (מעגן, 2013). ייתכן שהעדר ההשפעה של הגידול בשכר על תפיסת מעמדם של המורים בישראל נובע מאי-ידיעה (בנושא הגידול בשכר המורים), אך ייתכן גם כי הוא מצביע על תפיסה חזקה מאוד של מעמד המורה כנמוך, תפיסה שאינה מושפעת כמעט מן השכר אלא נובעת ממכלול של גורמים.

אף שלכאורה המורים עצמם אמורים לתפוס את שכרם כראוי (כיוון שהם מודעים לגידול בו בשנים האחרונות), הממצאים מלמדים כי הם מעריכים את שכרם כראוי פחות מכפי שמעריכים אותו משיבים שאינם מורים. היבט נוסף שמורים מעריכים פחות מאשר משיבים שאינם מורים

הוא מעמדם בעיני החברה. לעומת זאת בשני היבטים אחרים מורים מעריכים את מעמדם יותר מאשר משיבים שאינם מורים: תרומת המקצוע לחברה והאפשרות של מורים להתפתח מקצועית. בשני היבטים האקסטרניזיים של מעמד המקצוע, היבטים שעניינם תגמול חיצוני (שכר ויוקרה חברתית), הערכת המורים נמוכה אפוא משל האחרים; לעומת זאת בשני היבטים האינטרניזיים, היבטים שעניינם הוא תגמול פנימי (תרומה לחברה והתפתחות מקצועית), הערכת המורים גבוהה משל האחרים. במחקרים נמצא שסטודנטים להוראה בוחרים לעסוק במקצוע זה בגלל ההיבטים האינטרניזיים, לא בגלל ההיבטים האקסטרניזיים (קציר, שגיא וגילת, 2004; Ezer, Gilat, & Sagee, 2010). גם במחקר הנוכחי נמצא שמורים משבחים את ההיבט האינטרניזי, כלומר את היותו של העיסוק בהוראה משמעותי. ייתכן כי הם עושים זאת כדי "לפצות את עצמם" על התגמולים החיצוניים הנמוכים.

התרומה המתודולוגית של מחקר זה היא בהצגת כלי מדידה שאינו מסתפק בציון כולל אחד למעמד המורה (כפי שקיים ברוב הסקרים והמחקרים ההשוואתיים), אלא מספק מידע על אודות הרכיבים של מעמד המורה בחברה. יתרה מזאת, כלי המדידה הזה יכול לשמש גם למדידת המעמד החברתי של מקצועות אחרים (אלה שההיבטים הכלולים בשאלון רלוונטיים להערכת מעמדם). מספר המקצועות הללו הוא רב, שכן ההיבטים נגזרים מתוך הגדרה תיאורטית של מעמד המקצוע בחברה הכללית - הגדרה שאפשר ליישם אותה באופן נרחב. אפשר לעשות כמה שימושים בשאלון כדי להעשיר באמצעותו את הידע על אודות מעמד המקצוע (הוראה ומקצועות אחרים): לעקוב לאורך זמן אחר מעמד המקצוע בחברה, לבדוק את ההשפעה של תוכניות התערבות על קידום מעמד המקצוע, לבחון את הקשרים בין תפיסת המעמד החברתי לבין מאפיינים סוציו-דמוגרפיים ומאפיינים אחרים של המשיבים. מעמד המורה בחברה הישראלית מעסיק חוקרים ואנשי חינוך במשך שישה עשורים, ואפשר להניח כי הוא ימשיך להעסיק את מערכת החינוך ואת החברה כולה גם בעתיד. שימוש בשאלון סטנדרטי למדידת המעמד החברתי יכול לספק בסיס נתונים רב ערך, כזה שיאפשר לימוד תקף של הסוגיה.

המחקר הנוכחי מתבסס אך ורק על מתודולוגיה כמותית, ולכן אינו מספק מידע על הסיבות שהמשיבים מייחסים למעמד החברתי של המורים ועל דרכים אפשריות לשפר אותו. אפשר להתמודד עם מגבלה זו באמצעות מחקר המשך שיכלול גם ראיונות עומק עם המשתתפים. מגבלה נוספת של המחקר הזה היא שהמשתתפים נבחרו רק מתוך האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל, ולכן אי-אפשר ללמוד ממנו על תפיסת מעמד המורה במגזרים אחרים של האוכלוסייה (בייחוד החברה הערבית בישראל) ובקרב בני נוער. לעריכת מחקר בנושא זה בקרב בני נוער וצעירים יש חשיבות מיוחדת, שכן הם אלה אשר עתידים להחליט אם לפנות לתחום ההוראה או לאו.

מקורות

- אופלטיקה, י' (2009). הסטאטוס המקצועי של המורה: סקירת ספרות מרחבי העולם. נייר סקירה. תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב, בית הספר לחינוך.
- אלמוג, א' ומילשטיין, א' (2014). תכנית חותם - מודל הכשרה "תוך-תפקידית" (on the job training). ביטאון מכון מופ"ת, 53, 116-122.
- בן-פרץ, מ' (2009). מעמד המורה: כיוונים חדשים. נייר עמדה. אוניברסיטת חיפה.
- גוסקוב, ע' (2016). למורה כבר אין עיניים בגב: משבר הסמכות החינוכית בעידן הפוסט-מודרני וקווים מנחים לשיקומה. תל-אביב: מכון מופ"ת.
- דוח ועדת גורי (1960). דין וחשבון הוועדה הציבורית לבדיקת השכר ותנאי העבודה של המורים. ירושלים.
- דוח ועדת דוברת (2005). התוכנית הלאומית לחינוך: המלצות כוח המשימה הלאומי לקידום החינוך בישראל. ירושלים.
- דוח ועדת עציוני (1979). דין וחשבון הוועדה הממלכתית לבדיקת מעמד המורה ומקצוע ההוראה. ירושלים.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2016). מגמות בשכרם של עובדי הוראה בעשור 2003-2013. הודעה לתקשורת. ירושלים.
- מוריסון, נ' (2016, 24 במרץ). המצב בישראל מדאיג: מדד עולמי חדש מראה את היחס כלפי המורים. פורבס ישראל, עולם. נדלה מתוך <http://www.forbes.co.il/news/new.aspx?Pn6VQ=J&Or9VQ=EHGED>
- מעגן, ד' (2013). רפורמת "אופק חדש": האם הביאה הרפורמה לשיפור באטרקטיביות מקצוע ההוראה והישגי התלמידים? נדלה מתוך אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: http://www.cbs.gov.il/www/presentations/educ_4_0613.pdf
- קאמי, א' (1995). אדם הראשון (תרגום: א' המרמן). תל-אביב: עם עובד.
- קציר, י', שגיא, ר' וגילת, י' (2004). בחירה במקצוע ההוראה: טיפוסים של מקבלי החלטות והקשר שלהם לעמדות כלפי הוראה. דפנים, 38, 10-29.
- Cochran-Smith, M. (2004). Stayers, leavers, lovers, and dreamers: Insights about teacher retention. *Journal of Teacher Education*, 55(5), 387-392.
- Collins, M. (1992). "Ordinary" children, extraordinary teachers. Charlottesville, VA: Hampton Roads.
- Crompton, R. (1998). *Class and stratification: An introduction to current debates* (2nd ed.). Cambridge, UK: Polity.
- Ezer, H., Gilat, I., & Sagee, R. (2010). Perception of teacher education and professional identity among novice teachers. *European Journal of Teacher Education*, 33(4), 391-404.
- Fuller, C., Goodwyn, A., & Francis-Brophy, E. (2013). Advanced skills teachers: Professional identity and status. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 19(4), 463-474.

- Hall, D., & Langton, B. (2006). *Perceptions of the status of teachers*. Wellington, New Zealand: Ministry of Education.
- Honawar, V. (2007). New York City taps lawyers to weed out bad teachers. *Education Week*, 27(14), 13.
- Hoyle, E. (2001). Teaching: Prestige, status and esteem. *Educational Management & Administration*, 29(2), 139-152.
- Hurn, C. (1985). Changes in authority relationships in schools: 1960-1980. *Research in Sociology of Education and Socialization*, 5, 31-57.
- Hursh, D. (2007). Assessing No Child Left Behind and the rise of neoliberal education policies. *American Educational Research Journal*, 44(3), 493-518.
- Ingersoll, R. M., & Merrill, E. (2011). The status of teaching as a profession. In J. H. Ballantine & J. Z. Spade (Eds.), *School and society: A sociological approach to education* (4th ed., pp. 185-189). Newbury Park, CA: Pine Forge Press.
- Mackenzie, N. (2007). Teaching excellence awards: An apple for the teacher? *Australian Journal of Education*, 51(2), 190-204.
- National Center for Education Statistics [NCES] (2006). *School survey on crime and safety*. Ann Arbor, MI: Inter-University Consortium for Political and Social Research.
- Organization for Economic Co-operation and Development [OECD] (2014). *Education at a glance 2014: OECD indicators*. Retrieved from <https://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>
- Raviv, A., Bar-Tal, D., Raviv, A., Biran, B., & Sela, Z. (2003). Teachers' epistemic authority: Perceptions of students and teachers. *Social Psychology of Education*, 6(1), 17-42.
- Rice, S. (2005). You don't bring me flowers any more: A fresh look at the vexed issue of teacher status. *Australian Journal of Education*, 49(2), 182-196.
- Sahlberg, P. (2010). *The secret to Finland's success: Educating teachers*. Stanford, CA: Stanford Center for Opportunity Policy in Education.
- Shaw, G. B. (1903). *Man and superman*. Cambridge, MA: The University Press.
- Swann, M., McIntyre, D., Pell, T., Hargreaves, L., & Cunningham, M. (2010). Teachers' conceptions of teacher professionalism in England in 2003 and 2006. *British Educational Research Journal*, 36(4), 549-571.
- Tye, B. B., & O'Brien, L. (2002). Why are experienced teachers leaving the profession? *Phi Delta Kappan*, 84(1), 24-32.

